

SUHF:s analysverksamhet

Expertgruppen för analys 2022–2026

*Fakta, förståelse och realistiska lösningar
för svenska lärosäten – tillsammans*

Vad är SUHF?

- SUHF – Sveriges universitets- och högskoleförbund är en medlemsorganisation för svenska lärosäten.
- SUHF samordnar gemensamma frågor och företräder sektorn i Sverige och internationellt.
- Arbetet formas av medlemmarna och utgår från deras behov.

38 lärosäten

Sveriges universitets- och högskoleförbund, bildat 1995. Samlar landets alla universitet och högskolor i ett gemensamt förbund.

70+ miljarder kr

Lärosätena utgör landets största myndighetssektor. SUHF är deras gemensamma röst mot regering, riksdag och centrala myndigheter.

Samverkan & analys

SUHF arbetar genom arbetsgrupper med rektorer, förvaltningschefer och sakkunniga. Studentperspektivet säkras via SFS.

SUHF är en central länk mellan lärosätena och beslutsfattare — och arbetar för att stärka lärosätenas förutsättningar på deras egna villkor.

Varför en expertgrupp för analys?

Omvärlden förändras snabbt

Pandemi, geopolitiska skiften, ekonomisk press och politisk styrning sätter sektorn under allt hårdare tryck.

Lärosätena behöver faktabaserade underlag för att navigera och påverka — underlag som ingen annan aktör har förutsättningar att ta fram.

SUHF:s förbunds församling beslutade därför i oktober 2021 att inrätta Expertgruppen för analys.

Gruppens uppdrag

- Ta fram analyser utifrån sektorns egna behov
- Synliggöra villkoren för svenska lärosäten
- Följa upp politiska reformer och deras effekter
- Identifiera realistiska politiska lösningar
- Förse SUHF med underlag för påverkansarbete
- Visa hur olika frågor hänger ihop

Struktur och mandat

Period 1 | 2022–2025

- Beslut i förbunds församlingen okt 2021
- Fyra projekt, tolv rapporter
- Budget: 3 mnkr/år
- Sammanfattning publicerad feb 2025

Period 2 | 2026–2029

- Beslut om förnyat mandat okt 2025
- Budget: 3 mnkr/år
- Utvärdering inför 2029: Ska analysverksamheten permanentas eller avvecklas?

De svenska lärosätena arbetar tillsammans — genom SUHF — för att stärka sektorns förutsättningar.

Samlad bild: Universitet och högskolor i förändring

SUHF Expertgruppen för analys | Februari 2025

Akademisk frihet & autonomi

Formellt delvis skyddad men i praktiken mycket sårbar. Kräver bättre lagstiftning, anpassad organisationsform och stärkt intern kollegialitet.

Kontroll & byråkratisering

Administrativa krav urholkar tillit och kapacitet. Tillitsbaserad styrning och avreglering är vägen framåt.

Styrning av utbildning

Politisk detaljstyrning hämmar kvalitet och relevans. Lärosätena behöver mer självbestämmande och bättre resurstilldelning.

Extern finansiering av forskning

Beroendet av projektmedel skapar kortsiktighet. Höjda basanslag är avgörande för fri, långsiktig forskning.

Rapporterna pekar sammantaget mot en sektor som behöver mer frihet, mer tillit, realistiska systemreformer och eget ansvarstagande.

Akademisk frihet & autonomi

Formellt delvis skyddad men i praktiken mycket sårbar.

Kräver bättre lagstiftning, anpassad organisationsform och stärkt intern kollegialitet.

Akademisk frihet och institutionell autonomi

Tim Ekberg | 2023

Den akademiska friheten är lärosätenas livsnerv och måste skyddas juridiskt och organisatoriskt mot ökad politisk styrning.

Huvudidéer

- Akademisk frihet innefattar både individuell forskar-/lärfrihet och institutionell autonomi — båda måste värnas.
- Sverige saknar explicit konstitutionellt skydd för lärosätenas institutionella autonomi, till skillnad från flera EU-länder.
- Politiken ökar anslaget men lägger detaljkrav som villkor — en dold form av styrning som urholkar friheten.
- Kollegialitet och intern självstyrning är avgörande för att upprätthålla genuint akademiskt ansvar.

Rekommendationer

- Stärk den rättsliga grunden för akademisk frihet i högskolelag och/eller grundlag.
- Tydliggör gränsen mellan legitim finansiering och otillbörlig styrning.
- Lärosätena måste aktivt värna kollegiala strukturer internt.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur ser styrning och autonomi ut i jämförbara länder?
- Vilken organisationsform ger bäst skydd för akademisk frihet?

Den akademiska friheten

Tim Ekberg | 2024

Den akademiska friheten i Sverige är delvis formellt skyddad men praktiskt sårbar — och kräver ett stärkt institutionellt och rättsligt ramverk.

Huvudidéer

- Fördjupad analys av hur akademisk frihet regleras i svensk och europeisk rätt — med fokus på luckor och svagheter.
- Politikens ökande intresse för forskning skapar informella påtryckningar som nuvarande lagstiftning inte fångar upp.
- Kollegialitetens försvagning vid lärosätena är ett inre hot som kan vara lika allvarligt som yttre politisk styrning.
- Akademisk frihet och akademiskt ansvar är varandras förutsättningar — båda måste stärkas parallellt.

Rekommendationer

- Kodifiera akademisk frihet och institutionell autonomi i stärkt lagstiftning.
- Återupprätta och stärk kollegiala organ inom lärosätena.
- Skapa ett nationellt forum för uppföljning av akademisk frihet.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur kan en ny organisationsform bättre skydda akademisk frihet?
- Nordiska jämförelser — se nästa rapport.

Akademisk frihet så in i Norden

Tim Ekberg | 2025

Danmark, Finland och Norge har stärkt lärosätenas autonomi och akademiska frihet via lagstiftning och organisationsformer som Sverige kan lära av.

Huvudidéer

- De nordiska grannländerna har stärkt lärosätenas institutionella frihet sedan 2000-talets början, var och en på sitt sätt.
- Danmark och Finland har inrättat självägande institutioner med egen rättskapacitet — ett tydligt brott med myndighetstänket.
- I Norge är lärosätena myndigheter men med särskilda befogenheter.
- De finska universiteten har ett starkt skydd i grundlagen.
- Gemensamt är att staten styr via fleråriga avtal, mål och ramar.

Rekommendationer

- Utred en ny offentligrättslig organisationsform för svenska lärosäten, inspirerad av de nordiska modellerna.
- Inför ett lagstiftat skydd för institutionell autonomi i Sverige.
- Bygg strukturer för löpande nordisk dialog och erfarenhetsutbyte.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur utformas en konkret svensk modell — och vad krävs politiskt för att genomföra den?

En kodex för universitet och högskolor

Tim Ekberg & Astrid Söderbergh Widding | 2025

En gemensam kodex kan stärka lärosätenas autonomi, interna kultur och trovärdighet — och fungera som ett kollektivt åtagande gentemot samhället.

Huvudidéer

- En kodex formulerar grundläggande principer för akademisk frihet, kollegialitet och institutionell integritet.
- Internationella erfarenheter visar att sektorsövergripande kodexar stärker lärosätenas legitima gränser mot politisk inblandning.
- En kodex kompletterar men ersätter inte lagstiftning — den stärker kulturen inifrån.
- Processen att ta fram kodexen är lika viktig som resultatet — den skapar gemensam reflektion och förankring.

Rekommendationer

- SUHF samordnar framtagandet av en gemensam kodex för hela sektorn.
- Kodexen ska vara levande och regelbundet revideras — inte en hyllvärmare.
- Koppla kodexen till konkreta processer för kollegial granskning och ansvarsutkrävning.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur implementeras och följs kodexen upp i praktiken?
- Hur relaterar kodexen till en eventuell ny organisationsform för lärosätena?

Det kollegiala livet: styrning, arbetssätt och förutsättningar

Ulla Eriksson-Zetterquist & Kerstin Sahlin | 2026

Kollegialitet — det gemensamma ansvaret för vetenskaplig kvalitet — är lärosätenas grundläggande styrform och måste aktivt underhållas för att inte urholkas.

Huvudidéer

- Tre styrformer samverkar (byråkratisk, företagsliknande, kollegial), men kollegialitetens unika funktion är att vetenskaplig expertis styr.
- Horisontell och vertikal kollegialitet kompletterar varandra.
- Kollegialitet lärs in via socialisation och seminariekultur.
- Den har reella mörka sidor (gubbvälde, trångsynthet, "collegial washing").
- Avkollegialisering efter 2011 är ett faktum, men återkollegialisering pågår på flera lärosäten.

Rekommendationer

- Arbeta medvetet med kollegial kultur och struktur; kollegiala insatser ska räknas som merit.
- Sortera tydligt vilka beredningar som är kollegiala.
- För metakommunikation om syftet med kollegialitet och seminarier.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur ges kollegiala insatser rimligt utrymme i ett system präglad av extern finansiering?
- Hur relaterar stärkt kollegialitet till kodexen och ny organisationsform?

Kontroll & byråkratisering

Administrativa krav urholkar tillit och kapacitet.

Tillitsbaserad styrning och avreglering är vägen framåt.

Ökad kontroll och ökad byråkratisering: En kartläggning av statens styrning

Shirin Ahlbäck Öberg & Johan Boberg | 2024

Statens kontroll- och återrapporteringskrav har ökat dramatiskt sedan 1990-talet och lärosätena behandlas alltmer som vanliga myndigheter — på bekostnad av akademisk frihet och kärnuppdrag.

Huvudidéer

- Antalet regler i högskolelag och -förordning har mer än fördubblats 1993–2023, med en stark ökning av politiska målsättningar.
- Regleringsbrev och regeringsuppdrag har vuxit kraftigt i omfång och komplexitet — lärosätena rapporterar ständigt mer.
- Generell myndighetslagstiftning (internrevision, dataskydd, säkerhet m.m.) träffar lärosätena utan hänsyn till deras akademiska särart.
- Lärosätena har successivt likvärdigats med andra statliga myndigheter trots att deras uppdrag är fundamentalt annorlunda.

Rekommendationer

- Ersätt detaljkontroll med tillitsbaserad styrning och färre, bättre utformade mätetal.
- Genomför en systematisk inventering av onödiga återrapporteringskrav för avveckling.
- Kräv konsekvensbedömningar av administrativa kostnader vid alla nya statliga krav mot sektorn.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur påverkar ökad kontroll lärosätenas interna organisation och kultur?
- Se nästa rapport: interna effekter.

Ökad kontroll och ökad byråkratisering: Interna effekter på lärosätena

Shirin Ahlbäck Öberg & Johan Boberg | 2024

Den externa kontrollen skapar interna kaskadeffekter: lärosätena bygger upp egna kontrollsystem som ytterligare belastar kärnverksamheten.

Huvudidéer

- Prefekter och universitetsdirektörer vittnar om att administrationsbördan kraftigt ökat och tar tid från forskning och utbildning.
- Intern byråkratisering drivs av en kombination av externa krav och högt ställda interna ambitioner — lärosätena bidrar delvis själva.
- Regleringsbrev och uppdrag fragmenterar planeringen: lärosätena reagerar på statens krav snarare än agerar strategiskt.
- Akademisk personal upplever ökad rapporteringsplikt som ett förtroendeunderskott, vilket påverkar motivation och attraktion av talanger.

Rekommendationer

- Lärosätena måste ta ansvar för att inte bygga onödiga interna kontrollsystem ovanpå externa krav.
- Inför systematisk granskning av interna administrativa processer — och avveckla det som inte tillför värde.
- Bygg en tillitskultur internt: ge prefekter och akademisk personal reellt handlingsutrymme.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur kan intern och extern byråkratisering minskas i ett sammanhållet grepp?
- Vilka konkreta åtgärder kan lärosäten genomföra på egen hand?

Ökad kontroll och byråkratisering: Hur kan onödig administration minska?

Ingeborg Amnéus & Ulrika Bjare | 2025

Regelförenklingar och tillitsbaserade styrprinciper kan avsevärt minska onödig administration — men kräver kulturförändringar och ansvarstagande från lärosätena.

Huvudidéer

- Mycket av den onödiga administrationen är kulturellt och organisatoriskt betingad — inte lagkrävd.
- Lärosätenas akademiska särart — fri forskning, kollegialitet, internationalisering, konkurrens och samarbete — måste vara utgångspunkt för styrning och administration.
- Digitalisering, standardisering och organisatoriska lösningar kan ge effektiviseringsvinster utan att rättsliga krav behöver ändras.
- Goda exempel från fem lärosäten visar att det är möjligt att minska administrationen och stärka kärnverksamheten.

Rekommendationer

- Lärosätena bör systematiskt granska och avveckla intern administration som inte tillför kärnverksamheten värde.
- Regeringen och myndigheter bör genomlys och avveckla krav som inte motiveras av faktiska risker eller kontrollbehov.
- Stärk tilliten mellan Regeringen och lärosätena — tillitsbaserad styrning är möjlig och ger bättre resultat.

Vad behöver utredas vidare?

- Vilka konkreta lagar och förordningar behöver ändras?
- Hur kan IT-stöd och sektorsgemensam samordning minska dubbelarbete?

Styrning av utbildning

Politisk detaljstyrning hämmar kvalitet och relevans.

Lärosätena behöver mer självbestämmande och bättre resurstilldelning.

Styrningen av lärosätenas utbildningsutbud

Ingeborg Amnéus & Pam Fredman | 2024

Statlig detaljstyrning av utbildningsutbudet hämmar lärosätenas förmåga att erbjuda relevant och kvalitativ utbildning på lång sikt.

Huvudidéer

- Regeringen ger ramar för utbildningsutbudet via examenstillstånd, platsdimensionering och riktade anslag — med kort tidsperspektiv.
- Kortsiktiga arbetsmarknadsbehov riskerar att tränga ut bredare bildningsmål och vetenskaplig djupkunskap.
- Livslångt lärande och flexibla utbildningsformer är systematiskt eftersatta i nuvarande styrmodell.
- Resurstilldelningsmodellen premierar genomströmning och volym framför djup och kvalitetsutveckling.
- Lärosätena har ansvar och förutsättningar för att bedöma regionala och nationella kompetensbehov i dialog med arbetslivet.

Rekommendationer

- Värna lärosätenas rådighet över utbildningsutbud och dimensionering – ledningsansvar att agera proaktivt
- Öka resurserna till utbildning och reformera resurstilldelningsmodellen så att kvalitet och mångfald premieras, inte enbart genomströmning.
- Utveckla strukturer för livslångt lärande i nära samverkan med arbetslivet — på lärosätenas villkor.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur bör en ny resursfördelningsmodell konstrueras?
- Hur balanseras kortsiktig kompetensförsörjning och långsiktig akademisk bredd?

Lärosätesövergripande samarbete kring ämneslärarutbildning

Ola Holmström & Cathrine Norberg | 2025

Strukturerat samarbete mellan lärosäten är nödvändigt för att säkra kvaliteten och bredden i ämneslärarutbildningen när studentunderlaget minskar.

Huvudidéer

- Många lärosäten kämpar ensamma med att upprätthålla tillräcklig ämnesdidaktisk kompetens i alla ämnen.
- Nuvarande konkurrens om studenter skapar hinder för samarbete som vore rationellt ur ett nationellt perspektiv.
- Befintliga samarbetsformer är informella och sköra — de behöver formaliseras och ges stödjande strukturer.
- Regeringens lärarutbildningsreform 2025 ökar trycket men ger också incitament för samordning.

Rekommendationer

- Etablera formella avtal och strukturer för lärosätessamarbete inom ämneslärarutbildning.
- SUHF faciliterar nationell samordning och identifierar regulatoriska hinder som behöver undanröjas.
- Dimensionering bör göras gemensamt utifrån lärarförsörjningsbehov — inte intern konkurrens.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur utformas hållbara juridiska och ekonomiska ramverk för samarbete?
- Utreds vidare i pågående utredning om lärarutbildningssamarbete.

Samarbete mellan lärosäten kring professionsutbildningar i hälso- och sjukvård

Kerstin Tham & Anna Humble | 2025

Samarbete mellan lärosäten inom hälso- och sjukvårdsutbildningar är en förutsättning för att möta kompetensbehovet och hålla hög utbildningskvalitet.

Huvudidéer

- Sveriges akuta brist på hälso- och sjukvårdspersonal kan inte lösas av enskilda lärosäten — samordning är nödvändig.
- Kliniska placeringar (VFU) är en gemensam flaskhals: samarbete ökar tillgången och jämnar ut belastningen på vården.
- Hinder för samarbete finns i upphandlingsregler, ersättningssystem och bristande incitamentsstrukturer.
- Studenter, patienter och vårdgivare vinner på starkare och mer formaliserad koppling mellan lärosäten och regioner.

Rekommendationer

- Teckna fleråriga samarbetsavtal mellan lärosäten och regioner för gemensam praktikkoordinering.
- Se över ersättningssystemet för kliniska handledare för att skapa hållbara incitament.
- Staten bör aktivt underlätta — inte försvåra — frivilliga samarbeten inom utbildningssektorn.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur skalas framgångsrika lokala samarbetsmodeller upp nationellt?
- Vilka regleringsändringar är nödvändiga?
- Utredningens förslag tas vidare av SUHF:s expertgrupp för professionsutbildningar inom hälso- och sjukvården

Lärosätessamarbete: Vägen till högre utbildning av högsta kvalitet i hela Sverige

Pam Fredman & Jacob Färnert | 2026

Samarbete är nödvändigt för att säkra hög utbildningskvalitet i hela Sverige, men nuvarande styr- och resurstilldelningssystem är byggt på konkurrenslogik som aktivt motverkar samarbete.

Huvudidéer

- Sverige är för litet för att varje lärosäte ska klara sig ensamt.
- Samarbete finns i många former — ingen är överordnad.
- Framgång kräver tydlig “win-win”.
- Det största hindret är resurstilldelningssystemets konkurrenslogik.
- Forskarskolor är en beprövad och uppskattad modell som bör användas mycket mer.

Rekommendationer

- Lärosätena bör se över intern resurstilldelning och arbetstidsavtal.
- Staten bör reformera resurssystemet, införa samlat anslag och avveckla examensmål i regleringsbrev.
- Lärosätena måste ta strategiskt ansvar för forskarutbildningens dimensionering.

Vad behöver utredas vidare?

- Hur reformeras resurstilldelningssystemet konkret?
- Vilka juridiska förändringar krävs för gemensam examen?
- Utredningen (SOU) om lärosätenas organisationsform är viktig!

Extern finansiering av forskning

Beroendet av projektmedel skapar kortsiktighet.

Höjda basanslag är avgörande för fri, långsiktig forskning.

Ökat beroende av externa medel

Ulrika Bjare & Pam Fredman | 2024

Det växande beroendet av extern forskningsfinansiering snedvrider prioriteringar, skapar kortsiktighet och hotar lärosätenas förmåga att agera strategiskt

Huvudidéer

- Andelen externfinansierad forskning har ökat dramatiskt — basanslaget räcker inte längre till fri och strategisk forskning.
- Externfinansiering genererar stora overheadkostnader och skapar administrativ överbörda som subventioneras av lärosätena.
- Forskaranställningar knutna till externa projekt skapar osäkra karriärvägar och försvårar långsiktig kompetensuppbyggnad.
- Forskningsagendor styrs alltmer av finansiärernas preferenser, inte av vetenskaplig prioritering vid lärosätena.
- Sverige avviker negativt från jämförbara länder vad gäller andelen basanslag i relation till externfinansiering.

Rekommendationer

- Höj basanslagen successivt för att ge lärosätena utrymme för fri, långsiktig forskning.
- Minska overheadtaket i externa anslag och harmonisera regler mellan finansiärer.
- Inför mer transparenta karriärvägar för externt finansierade forskare.

Vad behöver utredas vidare?

- Vilken mix av bas- och externfinansiering är optimal för Sverige?
- Se nästa rapport: europeisk jämförelse.

Finansiering av universitetsforskning i Europa

Ulrika Bjare & Pam Fredman | 2024

Sverige underfinansierar basanslaget till forskning jämfört med ledande europeiska länder, vilket hotar forskningens frihet och internationella konkurrenskraft.

Huvudidéer

- Jämförelse av finansieringsmodeller i Sverige, Danmark, Finland, Norge, Schweiz, Nederländerna och UK.
- Länder med högt basanslag uppvisar starkare forskningsoutput och mer fri grundforskning på lång sikt.
- Projektbaserad finansiering dominerar i Sverige och skapar kortsiktighet, osäkra karriärer och strategisk svaghet.
- EU-finansiering (Horizon) gynnar länder med stark egenfinansiering som nationell matchning — Sverige missar potential.
- Overheadkostnader för externa projekt täcks sällan fullt ut — lärosätena subventionerar i realiteten sina bidragsgivare.

Rekommendationer

- Öka basanslagen och minska andelen öronmärkta projektmedel i en tydlig flerårig plan.
- Harmonisera overheadregler och kräv full kostnadstäckning i externa bidrag.
- Skapa karriärvägar som inte är beroende av projektfinansiering.

Vad behöver utredas vidare?

- Vilken konkret svensk finansieringsmodell bör eftersträvas på lång sikt?
- Hur påverkar EU-policys det nationella handlingsutrymmet?

Pågående utredningar

Expertgruppen för analys 2026–2029

De svenska lärosätena arbetar tillsammans för att stärka högskolans förutsättningar.

Utredningen för att främja samarbete inom lärarutbildningsområdet

Åke Ingerman | Pågår 2026 – 2027

Övergripande frågeställning: Hur kan SUHF:s lärosäten samarbeta och samordna sig för att bedriva högkvalitativ lärarutbildning under de reformerade nationella förutsättningarna?

Teman och delfrågor:

Samordning av
ämneslärarutbildningarnas struktur,
inriktningar och villkor för samarbete

Koordinering av regional dialog och
fortsatt utveckling av regionalt
samarbete

Dimensionering av lärarutbildning
utifrån nationellt och regionalt
kompetensbehov

Samverkan med skolhuvudmän och
relevanta myndigheter — VFU och mer

Nationella plattformar och processer
för sektorsgemensam koordinering

Mer information och kontakt

Alla rapporter, direktiv och mer information om Expertgruppen för analys finns på:

suhf.se/arbetsgrupper/expertgruppen-for-analys

Kontakta SUHF:s kansli för frågor, samtal och mer information:

Tryckerigatan 8, 111 28 Stockholm | suhf.se | LinkedIn: SUHF

SUHF – Sveriges universitets- och högskoleförbund

De svenska lärosätena arbetar tillsammans för att stärka högskolans förutsättningar.